СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 199. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 27. серпня, 1926. VOL. XXXIV. No. 199. Jersey City, N. J., Friday, August 27. 1926. THREE CENTS

КРІШНАМУРТІ ПРОПОВІДУЄ: МИР І ЩАСТЄ СВІТУ ВСЕМУ

НЮ ЙОРК, 25. серпня. — Молодий, гарний, тихий і чемний Крішнамурті, новочасний „індійський Мессія", прибув вже до Америки. Висів з корабля „Маджестік" в товаристві своеї духової мами, 79-літної, сивої як голуб, старушки др. Енні Безент, інтернаціональної предсідательки теозофів.

Крішнамурті вийшов з корабля без всяких перешкод, перебуде кілька днів в Ню Йорку, а опісля їде на зїзд теозофів до Шикаґо.

Довшої розмови з кореспондентами не мав. Д. Безент вручила їм тільки готовий інформаційний стейтмент.

Крішнамурті не вважає модерний джезовий світ щасливим. Матеріяльне життє не може дати задоволення. Щасте можна знайти в тім, що проповідують теозофи.

Крішнамурті заявив, що він є веґетаріянином. Чуєся дуже добре, хоч не їсть мяса, не пє алькоголю і не відчуває потреби жінки, як товариша життя.

Не узнає себе другим Христом, але заявляє, що дух Христа говорить з него. Цілому світови голосить він щасте, але треба його шукати не в матеріяльнім, а тільки в духовім світі.

ЧЕРЕЗ ЦЕРЕМОНІЯЛ МАЛОЩО НЕ ПРИЙШЛО ДО БІЙКИ.

ЗАМБОАНҐА, Мінданао, Филіпіни. — Відпоручник президента Кулиджа Кармі Томсон, який студіює відносини на Филіпінах, не міг висісти з корабля і вступити до міста, бо мейор Флечер повідомив, що прийшло до бійки між тубильцями, які вийшли в делеґації, щоби повитати Томсона. Ходило їм о те, хто має мати перший доступ. Филіпінці хотіли приступити перші, а Мори мали йти за ними. Мори збунтувалися та заявили, що вони є властиві господарі землі, а Филіпінці зайди. Тому їм належиться першенство. Треба було вжити моряків і поліції, щоби завести порядок і дати Томсонови змогу ввійти до міста.

ТОМСОН НЕ ПОЇДЕ ДО ХІН.

ПОЛ СМИТС, 25. серпня. — Стверджено, що Кармі Томсон, який мав виїхати до Хін в тій самій цїли, що на Филіпіни, себто в цїли розслїдження тамошніх відносин, до Хін не поїде, а поверне назад до Америки.

ХОЧУТЬ ЗНИЖИТИ ПОДАТКИ, АЛЕ АЖ В 1928 РОЦІ.

ПОЛ СМИТС, Н. Й., 24. серпня. — Конґресмен Мартин Медден зробив пропозицію, щоби почавши від 1928 року ужити процент від довгів, який сплачують другі держави Америці, а який виносить річно 150,000,000 долярів, для зменшення податків, а не на сплату національних довгів. Медден хоче порозумітися в тій справі з секретарем скарбу Меллоном і предложити її конґресови.

СВІДКАМ В СПРАВІ ВБИЙСТВА ГОЛЛА ОФІРУВАЛИ ХАБАРІ.

НЮ ЙОРК, 24. серпня. — Детективи стараються віднайти ті особи, які брали хабарі в справі вбийства пастора Голла і його любовниці. Директор Ундервуд має мати спис тих осіб, а між ними є бувший шериф Богарт Т. Конґлинґ і детектив Йосиф Наватто.

БІЛЬШЕ КОНЕЙ НІЖ ПОЛІСМЕНІВ.

ШИКАҐО, 24. серпня. — В департаменті поліції знайшли, що поліція удержує два рази більше верхових коней, як має полісменів. Сейчас заряджено редукцію з огляду на ощадність.

НОВА КЛЮЧКА НА ОШУКАНЦІВ.

НЮ ЙОРК, 24. серпня. — Відчинено нове велике буро, якого веденнє буде коштувати на рік $80,000,000, а яке буде робити доходження в справах асекураційних, щоби вислідити, чи не заходить яке ошуство. Бюро є приватним підприємством, яке одначе обіцяли асекураційні компанії поперти матеріяльно.

НЕ БУДЕ ЗМІН ЩО ДО МІЖНАРОДНОГО СУДУ.

ПОЛ СМИТС, Н. Й., 24. серпня. — На конференції пресових представників заявлено, що сенат ні уряд не думають робити якісь нові концесії в справі вступлення Америки до Міжнародного Суду в Газі. Пороблені сенатом застереження не будуть змінені.

З НЕПРИМИРИМИХ ОДНОГО МЕНШЕ.

ВЕСТ ПОЛЕНД, Ме., 24. серпня. — З смертю сенатора Берта М. Фернальда не стало одного з непримиримих, яких ряди дуже прорідилися, бо тому літ кілька було їх 20, а тепер всего 5. Всі вони були противні версальському договорови та хочуть відмежувати політично Америку від Европи.

ДАЮТЬ ГРОШІ, ЩОБ ОСЯГНУТИ РЕКОРД В ЛЕТНИЦТВІ.

НЮ ЙОРК, 24. серпня. — Кількох нюйорських богачів зложило $100,000 для военного летуна ляйтнанта Вілємса, який вишукує спосіб, щоби довести американські аероплянн до найбільшої скорости.

БУДУЮТЬ НАЙБІЛЬШЕ АКВАРІЮМ НА СВІТІ.

ШИКАҐО, 24. серпня. — Джон Шедд записав $3,000,000 на побудованнє акварійом в місті Шикаґо. Буде це найбільше акварійом на світі, яке помістить в собі 850,000 гальонів води.

ПРОТЯГОМ ПІВРОКУ ПРИБУЛО ДО КАНАДИ 58,000 ІМІҐРАНТІВ.

Департамент іміґрації і кольонізації оповістив на днях, що протягом першого півроку прибуло до Канади 58,062 іміґрантів, тоді як за той самий час в 1925 р. прибуло тільки 35,114. Найбільше іміґрантів прибуло з Анґлії, бо 21,909; зі Злучених Держав 7,860, а з других европейських країв 28,293.

КАНАДА СПРОДАЛА 180 МІЛЮНІВ ФУНТІВ МАСЛА.

Минулого року Канада випродукувала найбільше в її історії масла. Домініяльне бюро статистики подає, що всього молочарського масла було випродуковано 179,932,993 фунтів вартости $66,933,456 (майже 67 мілїонів долярів). Коло 30 міл. фунтів масла було випродуковано мин. року більше, як 1925 р.

ЩО ВЖЕ НЕ КОНФІСКУЮТЬ.

„Діло" з 16. липня ц. р. пише: У вчорашнім числі нашого часопису прийшла черга на 67-у конфіскату цього року і її жертвою впала небуденна стаття — одно місце з посольської промови посла С. Хруцького п. з. „До чого прямує Польща?" Як відомо, посольських промов конфіската не торкається. А проте... чи не є це вже блаженні наслідки парляментарних дискусій над реформою конституції, яка має пильніще прислухатись до потреб т. зв. „національних меншостей"? А в останнім (27 ч.) „Свободи" (львівської) прокуратор позволив собі сконфіскувати цитат зі слів Стан. Ґрабського, якими цей зясовує становище своеї партії в справі шкільництва на українських землях.

АБИ ТЮРМИ НЕ СТОЯЛИ ДАРОМ!

В ночи з 21. на 22. липня ц. р. почато переводити на території цілої Польщі масові ревізії й арешти Українців. По донесенням польської телеґрафічної аґенції ПАТ, мало це статися буцімто на домагання краківської державної прокуратури, яка „впала" на сліди нової великої шпигунської української орґанізації, що працювала на користь — когож би иншого? — Німеччини. Головними центрами цієї протидержавної роботи мали бути Краків і Познань, а саме студентські товариства студіюючої там української молоді. Найбільше арештувань переведено досі у Кракові і Перемишлі, а кромі сего поодинокі на провінції. Отся нова наґінка тріває дальше. Матеріял, знайдений поліцією та помічними їй військовими властями, є нібито такий „обширний", що по донесенням польської преси, само слідство треватиме найменше цілий рік. І це здається властива ціль „викриття" цілої „шпигунської" афери та масового тюремлення молоді, з якої хіба дуже незначна частина перебуде усі страхіття польської цілорічної слідчої вязниці.

ПОЛЬСЬКЕ БЕЗПРАВСТВО.

„Діло" з 30. VII. приносить інформацію, що польська прокуратура виступила проти д-ра Д. Левицького і д-ра О. Марітчака з обвинуваченням „нельояльности" супроти Польщі за те, що вони внесли іменем УНДО письма до Союза Народів в справі нелюдського і варварського побиття українських політичних вязнів (інж. Мельника і тов.) польськими дозорцями у слідчій тюрмі при вул. Баторія у Львові дня 14. вересня 1925. Прокуратура потягає обох названих українських політиків до „виправдання" через адвокатську палату, Є се очевидно грубе насильство і провокація з боку польської влади, бо кождому громадянинови, навіть такої Польщі, вільно є, а навіть є обовязком вносити жалоби до Союза Народів за надужиття і злочини польських опришків.

ДО ІЛЮСТРАЦІЇ ПОЛЬСЬКОЇ „ДЕМОКРАТІЇ".

Ось кілька нових квіток з діяльности польської патріотичної адміністрації, які подаємо без коментарів, бо вони самі хіба аж надто багато говорять про себе, та як слід ілюструють прославлену польську „демократію". Теребовельске староство не дозволило на оснування „Українського Народнього Дому" в Могильниці, мотивуючи це тим, що — цитуємо дослівно! — „законодавство польської республики не знає терміну український". — Староста в Радехові закрив діяльність читальні „Просвіти" у селі Тетевчині, а це з приводу поміщених під портретом Шевченка слів „Борітеся — поборете!" — Староство в Скольому звернулося до всіх сільських громад з обіжником, яким приказує усунути негайно зі всіх прилюдних місць, а також з нагробних хрестів на цвинтарах, українські написи та українські національні й державні знаки, бо вони поміщені є в протидержавних цілях. На випадок невиконання цего приказу загрожує староство потягненням до судової відповідальности в напрямі протидержавної аґітації. — Таких фактів можна призбирати скільки вгодно з часів найновіщої влади „морального" революціонера Пілсудского, якого бувший президент Войцеховскі назвав найчеснійшою в Польщі людиною. І справді — Пілсудскі не менше надійний „демократ" як Вітос або Ґрабскі.

ДИТИНА НАРОДИЛАСЯ В ЛІТАКУ.

„Ґоліят", великий літак, що літає між Лондоном і Парижем, відлетів недавно з Лондону до Бурж, пристані літаків під Парижем із дванацяти подорожними і там виявилося, що подорожних було тринайцять. Ось пані Лямже, жінка відомого парижського ювілера, що вертала до дому, бо сподівалася скорого материнства, повила в часі подорожі здорового хлопця. Буде се відай перша людина, що родилася не на землі а в повітрі.

СОЙМ ВИСЛОВОМ НАСТРОЇВ ДЕРЖАВИ.

Парлямент, чи звуть його соймом, чи сенатом, має бути як найповніщим висловом настроїв даної держави. Краківський тижневик „Трибуна Народу" подає цікаву картину цих настроїв у статистичних таблицях, де записані всі аванттюри та бучі у варшавськім соймі. Від листопада 1922 р. до Великодня 1926 р. стенографи записали на 280 засіданнях 512 разів „гомін". Кликали до порядку послів 256 разів, виключили зі засідань 75 послів, картали з президіяльного місця — безліч разів. Коротко: скільки промов, стільки крику. Що-ж? Коли сойм є висловом настроїв у державі не може бути инакше.

ПОЧЕСТИ ДЛЯ АНУНЦІЯ.

Муссоліні для звеличання заслуг Ґабрієле д' Анунція, звеличника фашизму, доручив міністрові освіти оснувати спеціяльний національний інститут для прегарного видання збірних творів найбільшого поета. Для цієї мети повстало акційне товариство з основним капіталом 6 мілїонів лірів. Більшість творів Анунція не має багато спільного з фашизмом, зате Анунцію нездужав завсіди на ту саму недугу, що Муссоліні: на меґальоманію.

НІМЕЦЬКЕ ВІЧЕ В ПОЛЬЩІ.

Німецьке віче відбулось дня 20. червня в Луцьку. На віче приїхало двох німецьких послів і один сенатор. Віче було численне. Старі, поважні Німці кольоністи з великою увагою слухали дуже річевих і приступних докладів послів та лиш кивали головами на те, що їх чекає далі в звязку з „польською господаркою" в Польщі.

КІЛЬКО ВАЖИТЬ ТОЧКА НАД „І"?

Німецький часопис, що виходить в Шикаґо, повідомляє, що Німець з Мілвокі, назвиськом Немец, зробив таку чутку вагу, що можна зважити на ній тягар точки над буквою „і". Дослід в цьому напрямку перевів на університеті в Шикаґо д-р Йосиф Бок в той спосіб, що на куснику паперу написав кілька слів, при чому над одним „і" не дав точки і той кусник паперу відважено на згаданій вазі. Після того д-р Бок додав на тім самім папері точку „і" і папір знову зважено. Тоді показалася ріжниця в тягарі і вага виказала, що точка над „і" важить дві стотисячних грама. Так каже згаданий часопис.

ПЕРЕДІСТОРИЧНИЙ ПЕРЕМИШЛЬ.

У каналі ріки Віґор, що впливає до Сяну, найдено в намулі цілу низку кістяків і черепів, залізну сокиру та счорніле дубове кілля. Один череп має бути з доби скандинавських наїздів; роги оленів і кости мамута з мідяної та залізної доби.

ПОСУДЖУЄ БОЛЬШЕВИКІВ О ВБИЙСТВО ПЕТЛЮРИ

БЕРЛІН, 25. серпня. — „Руль", еміґрантський орган російських кадетів, що виходить в Берліні, подає заяву видного бувшого комуніста Я. І. Бадяна, в якій Бадян виявляє, що він повідомив Крестинського про свій виступ з партії, а заразом остро виступає проти вбийства Петлюри. Бадян твердить, що він бачив в Москві на власні очи урядові акта, які відносилися до звязку московських комуністів з убийством Петлюри. По його словам, Москва вислала навіть до Парижа гроші для тих, що займалися підготовкою цего вбийства.

АДВОКАТ ШВАРЦБАРТА ТОРРЕС ПРИЇХАВ ДО МОСКВИ.

МОСКВА, 25. серпня. — Головний оборонець Шварцбарта, славний юрист Анри Торрес, приїхав до Москви, щоби зібрати тут матеріяли відносно погромів на Україні. Пробуде тут декілька днів, а по тім вибереться на Україну, щоби провірити документи, які відносяться до погромів. Він обїде рівнож міста і місточка, які становили терен до погромів.

МАЙНЕРИ ХОЧУТЬ ПЕРЕГОВОРЮВАТИ З УРЯДОМ.

ЛОНДОН, 25. серпня. — Чимраз більше майнерів вертає з нужди до роботи. Юнія рішила відбути з урядом конференцію ще перед сесією парляменту, яка має відбутися в понеділок і на якій має бути обговорена справа страйку і забезпечення тих, що хочуть вернути до роботи.

Міністер скарбу Черчіл заявив, що уряд тої думки, що 7 і пів-годинна праця або й 8-годинна далеко більше корисна для майнерів і власників. Він думає далі, що кращі услівя на загал можна добути обласними умовами, як одною загальною.

В Менсфілд, де майнери повернули до роботи в значній скількости, залишено дальше пікетованнє. Уряд зарядив висилку війска до тих околиць, де майнери вертають до роботи для їх забезпечення перед тими, що хочуть далі страйкувати.

БЕРЕНЖЕ МАБУТЬ НЕ ВЕРНЕ ДО АМЕРИКИ.

ПАРИЖ, 25. серпня. — Ходять слухи, що Беренже, який заключив договір що до сплати довгів, мабуть не верне до Вашинґтону як французький амбасадор. Пост амбасадора не буде обсаджений по всякій правдоподібности так довго, доки не вирішиться остаточно квестія довгів.

ЯПОНІЯ ВЖЕ НЕ ДБАЄ ПРО АМЕРИКАНСЬКУ ЕМІҐРАЦІЮ.

ТОКІО, 24. серпня. — З рамени уряду заграничних справ оголошено таке:

Ми не думаємо висилати наших людей до таких країв, де нас радо не бачуть. Ми навіть поробимо всі можливі заходи, щоби наші люде до таких країв не виїзджали, без огляду на те, чи дозволена еміґрація до тих країв, чи ні. Еміґрація не помогла в нічім Японії, а тільки їй пошкодила, бо вона була ведена без системи і контролі. Той блуд вже другий раз не повториться.

ЗАКИДУЮТЬ АМЕРИЦІ НЕЛЬОҐІЧНІСТЬ.

ЖЕНЕВА, 24. серпня. — Америка враз з другими державами не хоче погодитися на назначеннє міжнародної контролі над розоруженнєм. Делеґат французький заявив, що таке становище Америки не є льоґічне, бо Америка заявляється за міжнародною контролею в справі торговлі опіюм.

На те другі делеґати відповіли, що що иншого опіюм, а инша справа розоруженнє, а американські делеґати додали, що цілий вашинґтонський договір що до розоруження на мори побудований на добрій волі, а не міжнародній контролі, а мимо сего не втратив він через те в нічім на вартости.

ВІШАЮТЬ ДАЛІ.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 24. серпня. — Доходження в справі замаху на життє Кемаля Паші ще не покінчені. Тягають до суду все нові жертви. Останним разом засудили знова 4 визначних молодих Турків на смерть за участь в заговорі.

ДРУЗИ ДАЛІ ВОЮЮТЬ.

БЕЙРУТ, Сирія, 24. серпня. — Мимо французьких запевнень і урядових комунікатів, що в Сирії вже спокійно, боротьба ведеться на ділі далі. Найбільш завзяті бої ведуться тепер довкола гори Ґермель.

НЕ БУДЕ ТИПІВ В ЕСПАНІЇ.

МАДРИД, 24. серпня. — З днем 1. вересня не будуть платити типів по всіх готелях Еспанії. За те будуть дописувати 10% до билів як додаток на службу. Треба було взятися до цего способу, бо в Еспанії така доріжня, а з нею ще й біднота, що гості почали чимраз менші залишати типи, а многі зовсім нічого не давали.

ВИНАЙШЛИ НОВІ ҐАЗОВІ МАСКИ.

ЖЕНЕВА, 24. серпня. — Відпоручники Ліґи Націй були свідками нових спроб в боротьбі з отруйними ґазами. Три компанії війска перемаширувало в нових масках через затроєну полосу і ні одному жовнірови не сталося нічого злого. Маскам тим предсказують велику ролю в евентуальній новій війні.

ВКРАЛИ МЕЧ, ДАРОВАНИЙ НАПОЛЕОНОМ.

МЕДИОЛЯН, Італія, 24. серпня. — З театрального музею Ля Скаля опери вкрали якісь невислїджені досі злодії меч, дарований Наполеоном оперовому співакови Джіудітта Паста та инші старинні дорогоцінности.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинокі числа три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

В БОРОТЬБІ ЗА НАРОДНЕ ДОБРО

Шарпаємо свої власні нерви і нерви нашого громадянства. Ведемо боротьбу, якої не закриваємо і виявляємо щиро й отверто це, чим наболіла наша душа. Ведемо боротьбу з рутенством, з візантійством, з конкордатом, ведемо боротьбу за вшановання памяти Франка, за поступ і за можність вести нам допомогову акцію на визволення наших братів в ріднім краю. Ведемо ту боротьбу чесно, без демагогічних кличів, бо віримо в здоровий розум нашого громадянства, який, розваживши, по чиїй стороні правда, перехилить остаточно побіду в нашу сторону, на користь цілого загалу. Не ведемо тої боротьби ні з церквами, ні з релігією, ні з епископами, ні з духовенством, ні з організаціями, ні з часописями. Боремося тільки за ідею, за здоровий поступовий напрям в нашій суспільности. За те, щоби по змозі всі наші національні сили були використані для праці над духовим, політичним і економічним піднесенням нашого народу.

А спровокована та боротьба не нами, а тими, що гальмували нашу працю, що взялися її руйнувати. Спровокована вона тими, що після наших переконань повинні бути першими в боротьбі, а є останніми. Що не тільки нам не помагають, а навпаки, кидають нам колоди під ноги, руйнують те, що з трудом будували не тільки ми, але й ціла наша нація. Бо берім на примір оте нещасливе наше рутенство, про яке пишеться в тім письмі, яке саме передруковуємо в тім числі „Свободи" як голос читачів, а яке походить від уряду укр. греко-кат. церкви св. О. Николая в Шикаго і яке дало нам притоку порушити ту справу ще раз в отсій статті.

Чи не дає це письмо нам богато до думання? Цеж куратори одної з українських католицьких церков звертаються зі своїм парохом до свого епископа і кажуть: „Преосвященний є оден між нами, що можуть і повинні не тільки поінформувати світ про нас, але й відіграти між нами ролю бельгійського епископа Мерсієра." Голос той з їх боку цілком слушний. Вони, як добрі католики і віруючі, хотіли би мати на чолі своєї церкви людину, яка була би не тільки церковним, але й загально-народним провідником. І ми рівнож не мали би нічого проти цего, якщоби знайшовся в нас такий ідейний і високо умний епископ. Та на жаль, нігде правди діти, нам далеко до цього. Але це ще не гріх. Не кождий епископ мусить бути зараз другим Мерсіє, великим політиком, фільозофом і т. п. Не кождий епископ мусить бути сейчас ідеалом геройської посвяти та любови до свого народу, бо й він може бути звичайною собі людиною і звичайною міркою треба його мірити. Та одно тільки можна вже цілком сміло від него в народній справі вимагати, а це те, щоб він не стояв позаду найменшого свого брата. Від священика, дяка, паламара і кождого українського свідомого робітника маємо право домагатися, щоби він на кождім кроці, при кождій нагоді виявляв себе Українцем, щоби мав відвагу всюди отверто, коли тільки лучається нагода, виступити в обороні визвольних змагань свого народа і напятнувати своїх національних ворогів. Так ми учимо других, тому й того самого мусимо домагатися і від владик, коли ми їх маємо уважати за українських владик. В тім нашім домаганню не можуть стояти ніякі перешкоди, бо наші владики не можуть поступати инакше від владик всіх других народів, які не бояться ні Риму ні окупантів, а пятнують при кождій нагоді ворогів своєї нації. Мусить тому пятнувати публично ворогів українського народа і кождий український владика. Він мусить говорити про те, про що згадують церковні куратори з Шикаґа, а на що нам відчинили очі Шевченко, Драгоманів та Франко, себто про те: Хто ми, чиї сини, ким і за що закуті. Він мусить закинути візантійство і рутенство, а виступати як український владика. Бо не так з американською пресою біда, як з нами самими. Ніякий кореспондент світа не визнається в тім, коли наговорите йому цілу копицю про візантійство, грецький обряд і рутенську назву. Він як би навіть хотів, то не буде знати, куди саме причіпити тут ще одну українську назву.

На це ми звертали увагу нераз, хоч як нам прикро було пригадувати такі примітивні національні обовязки церковній ерархії. Робили ми це не зі злоби, а з національного обовязку.

Помиляються куратори з Шикаґа, коли пишуть, що „нас Українців тут в Злучених Державах все і всюда, на кождім кроці, приватно і урядово, в часописях і всіляких оповістках — називають Рутенцями. Бувають і такі случаї, але тепер рідко. Головно наші церкви роблять в тім замішання, бо в инших случаях пишуть американські часописи так, як їм подаємо. Наш орґан одержує раз-у-раз від наших людей витинки з ріжних американських ґазет, в яких говориться про українську справу. Всюди пишуть тепер Україна і Українці. В самій прим. Филаделфії польонофільський „Поблик Леджер" містив богато вже разів замітки про Українців, про українські віча і манїфестації і ніколи не називав нас Рутенцями, а це найбільш впливова ґазета.

Вина лежить отже головно по нашій стороні. Бо що тут дивуватися Полякам чи Американцям, коли на наші замітки про рутенство сама права рука владики, др. Назарук, вписує довжезну статтю в обороні кацапщини і рутенства, а нас лає неуками, хаотиками та недовірками за те, що ми піднесли ту справу. Тому й не диво, що пішов роздор в народі, що вже протестують проти такої поведінки не тільки відділи і члени „Провидіння", але й парохії. Це не протестують вороги, а навпаки, дуже часто найвірніші сини церкви з наболілої своєї душі, в обороні свого, кровю окупленого дорогого національного імени.

ІВАН ФРАНКО.

В ДЕСЯТЬЛІТНИЙ ЮВИЛЕЙ ЙОГО СМЕРТИ.

(Надіслана стаття).

Дня 28-го травня цього року минуло десять літ від тої хвилі, як українська земля приняла до себе на вічний спочинок стомлені незрівнано тяжкою працею тлінні останки одного з найбільших її велитнів духа — правдивого та вірного оборонця її прав — сина культури — Івана Франка.

Хтож був він?

Щоби як слід пізнати, хто був Франко, для кого він жив і чого навчав — треба необхідно уважно перестудіювати його неоцінені твори, що кожний щирий, прагнучий кращої долі і просвіти Українець повинен обовязково зробити.

В 1856 році 15 серпня, в хлопській хаті селянина-коваля, в селі Нагуєвичах дрогобицького повіту в Галичині прийшла на світ велика людина, син і письменник українського народу — Іван Франко.

Сій дитині, що вийшла з під селянської стріхи, судила доля відіграти дуже важну ролю в історії свого народу. Се був український Мойсей, що мав вказати новий шлях, як викупитися українському народові з „дому неволі".

Нива.

Прийшов до свого народу в той час коли всякі грабіжники здирали з селянина і робітника останню полатану сорочку. „Держава" грабила за податок останній кожух, що був одним на цілу родину, а дідич на лані за чотирнайцятий сніп казав жати. Лихварі тягли останній кусок поля, а селянин в розпуці пропивав останню свитку, або утікав за море шукати гіркого прожитку.

Всі відцурались його, того „хлопа"; ні звідки просвітку. А правда Христова лежала німа, закута на престолі в церковці, а з амбон ллялась „наука отців", які радили хлопови мовчати, видавати останні центи на панахиди, акафисти і т. п., бо на небесах чекає їх „царство небесне".

Отсе була та пустка-нива, висмоктана з життєвих соків „державою" і „церквою". До цеї ниви Франко добровільно, з любови до обтяжених і знеможених запрягає себе в ярмо й оручи співає всім дивну пісню:

„Важке ярмо твоє, мій рідний краю,
Не легкий твій тягар!
Мов під хрестом отсе я упадаю..."

Отсе була та „хрестна дорога" на якій Франко стрінув Христа, несучи свій хрест терпінь за свій нарід в боротьбі за високі ідеали гуманности і братерства в світі, за які Франко віддав своє життє. Бо сорок літ тягнув Франко це ярмо „співаючи" в ньому і вмер...

Десятки літ сей каменяр лупає скалу серед гіркої нужди. Він устоявся проти всіх нападів засліпленого загалу, а дрожачою рукою у вічній трівозі, журбі будував храм, знаючи се, що завтра може знищити сю святиню дитина, для якої він своє життє в жертву приносить.

Якаж заплата за цю працю? Погорда, насмішки, тюрма, голод, — одним словом, — хрест. Осамітнений, ніякого теплого слова заохоти, а лише іронія так від своїх як і від чужих... Та ніщо не зломило духа цего „Прометея". Франко остав вірний своїм ідеям і наче скала серед лютуючого моря стоїть непохитно на своїм. Іскри сипались з під тяжких ударів молота й окови неволі разпадались...

Народ прокинувся!...

Заскреготали кати українського люду... завили темні сили, наче гієни. Та дарма — Франко вже не сам: люд зрозумів, про що і про кого він співає свої тужливі нові пісні. Люд бачив у нім свого защитника і подав йому свою руку і серце для великої боротьби за правду і землю і волю людини.

„У кожного в руках тяжкий залізний [молот
І голос сильний нам з гори мов грім [гремить:
„Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні [холод
Не спинить вас! Зносіть і труд і спра- [гу і голод,
Бо вам призначено скалу оцю роз- [бить".

Задрожала скала під тяжкими ударами каменярів тай покотився громон гомін по цілій Україні: „потряс Кавказом, впережавсь Бескидом, покотив Чорним морем гомін волі, й глянув як хазяїн домовий по своїй хаті і по своїм полі".

І вже —

„...Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По варстатах ремісницьких,
По містах недолі, сліз.
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб вгасила, мов огень
Розвидняючийся день?"

Праця, яку поклав Франко як творець і пропаґатор нового тоді у нас суспільного світогляду має величезне значіннє. Він з Павликом, одиноким другом, працюючи публіцистично — витворили на почві думок М. Драгоманова ті кличі актуальної політики, що ще й сьогодні є основами нашої діяльности у щоденній праці й боротьбі.

В роках 1890—1899 його діяльність тісно звязана з історією розвитку радикальної партії, яка в історії нашого народу відіграла небуденну ролю, — була се перша українська партія, що серіозно занялася інтересами нашого затюканого селянства.

Франко був душею цеї партії, він уложив її соціяльно-політичну програму (з сеї партії опісля вийшла соціял-демократична партія). Франко видає і редаґує довгі роки „Народ" орган партії, де показався як талановитий публіцист і популяризатор, аґітатор по вічах, — одним словом, радикальна партія в 1890—99 рр. це Франко.

Він збудив широкі маси з тяжкого сну, визволив їх з безодні забуття, вказав ясне сонце і дав їм зброю в руки — друковане слово, опісля читальню в село, січ, віча і т. п. Так Франко виборов їм право людини-горожанина. бо радикальна партія здобула в українській суспільности право громадянства для тих суспільних ідей, які протягом 19-го століття витворилися в Західній Европі.

За цей рух, головно поміж селянством, скоро зненавиділи Франка не тільки австрійські посіпаки, але також і свої рідні, ще й „передові" громадяни, що болючо дратувало тоді молодого Франка. Він в їх очах став перевертнем, соціялістом-безбожником і взагалі небезпечним для цілої тоді австро-угорської імперії. З цим почались арешти, муки, процеси. Та його це не зломило; він знав, що його чекає, бо так робили з кожним, хто вносив в закріпощений народ думки свободи-братерства. Він сміло йшов на суд „нечестивих" і там, так як ап. Павло в кайданах перед Аґрипою отверто проповідував братерську любов Христа, так само і Франко поставив ясно і сміло свої домагання для українського поневоленого люду, говорячи правду в очі „імущим царство і силу" — на суді у Львові 1863:

Судіть мене, судді мої,
Без милости фальшивої!
Не надійтесь, що верну я
З дороги „нечистивої",
Не надійтесь, що голову
Перед вами смирно схилю я„.

Він не лякається суду, не просить помилування для себе, бо знає, що він є воїном на полі бою за правду з насильством і брехнею, тому всякі компроміси є неможливі. Він тільки хоче, щоб судді ясно сказали, за що і в чім його вина:

„Скажіть виразно: Люде ті
Се зрадники! Вони хотять
Перетворить, перевернуть,
Завалити наш суспільний лад!

(За що?)

За те, що тут з катедр і амбон
Ллється темнота, не ясний світ,
За те, що ллється міліонів кров
По прихоти попів, царів,
За те, що люде людям тут
Кати, боги, раби гірш псів".

Ясно є, проти чого Франко виступав і чого домагався — стара це історія — волі і справедливости.

Признання.

Франко не був самолюбний мрійник, що любив гру слів, — він мав святу і взнеслу ціль, а це: розкувати з духових та фізичних кайдан закований люд. Тому він мусів шукати також і доріг до працюючих селянських мас, які були його головна ціль. Цей шлях знаходить в соціялізмі, в змаганню до перетворення усіх царин життя на прінціпах справедливости, братерства, правди і любови та економічної рівности. (Ці думки є дуже близькі до науки Христа). В поході людства до цього будучого устрою світа бачить Франко суть поступу. Одначе Франко не був ніколи соціялістом-доткрінером. Його соціялізм — се виплив горячих симпатій до бідних і протест проти гнітучого політичного і економічного ладу, в якім жив і жиє наш нарід. Його пропаганда і твори літературні се загально-людські, поступово-демократичні ідеї, чим кожний культурний нарід дорожить.

Чужі шанували Франка як ученого, і так Петроградська Академія Наук вибрала його своїм членом-кореспондентом, Харківський Університет іменував його почетним доктором; натомість свої в той час проголосили його „зрадником". За що? За це, що до світла він кликав рабів, що написав на своїм прапорі „правда побідить" і як Ганібаль заприсяг раз-у-раз необхідно йти „на чесне, праве діло, бо —

За його радо в горю вмру
І аж до гробу донесу
Свій прапор ціло.

Ще й за це, що отверто виступав в обороні поневолених духом і тілом і виступав проти тупоумства та заскорузлости не лише серед суспільности, але також і серед тих, що беруться просвічати і вести ту суспільність.

Молоде поколінне, що виросло під його впливом многосторонної діяльности та нових ідей одушевлялось Франком; найстарше поколінне в своїй заскорузлости — вимерло, а середне мусить склонити чоло перед його літературно-науковими заслугами. І так в 1898 році, головно заходом молоді, відсвяткувало ціле українське громадянство 25-літний ювилей його літературної діяльности, що було признанням, і переконались, що проти сили духа і ума цеї великої людини годі встояти. Він поборов ділом, а не пустим криком.

Про патріотизм і любов Франка до свого народу і України зайвим є говорити. Досить навести ці слова, де поет сам говорить про свій патріотизм:

І чиж перечить ся любов
Тій другій а святій любови
До всіх, що ллють свій піт і кров,
До всіх, котрих гнуть окови?
Хто не любить всіх братів
Як сонце Боже, всіх зарівно,
Той щиро полюбить не вмів
Тебе, кохана Україно!

Конфлікти — Рани — Побіда — Здобутки.

Немало громів пустило духовенство з амбон на Франка тоді, як він одинокий загубивсь в темних селянських масах, наче Мойсей в пустині. Воно охрестило його атеїстом тільки за це, що не мовчав проти брехні і кривди! Хтож, як не Франко тоді в нас робив християнську місію? Він підняв той опустілий і забагнений брехнею „св. отців" хрест — науки, любови, справедливости і братерства і поніс його між темний люд, якому говорив:

„Як би ти знав, як люблю я тебе,
Як люблю невимовно!
Ти мій рід, ти дитя моє,
Ти вся честь моя й слава,
В тобі дух мій, будуще моє
І краса і держава..."

Людина, що не має божественної іскри любови в свойому серцю, не в силі (хіба підло, як Юда) висловити перед світом отверто такої сповіди-любови до ближнього і на тім устояти сорок літ — аж до смерти. Тяжко знайти такого вислову між „духовними".

Франко не міг оминути спокійно духовество, бо воно стояло колодою для народу. — „Самі не входили і тих, що хотіли ввійти, не пускали". Такий самий клопіт мав Христос з жидівськими священиками, за що ті казали розпняти Христа як бунтівника. О, колиб духовенство полюбило український нарід, працювало для него, — коли вже не так як Христос, то бодай в такій мірі сповняло свій обовязок зглядом народу як се робив Франко, то певно булаби велика радість „як на небі так і на землі".

Перечитаймо його поему „Мойсей". Це не є пуста гра слів; кожний рядок наче скупаний в крові. Та хіба тільки „Мойсей"? Всі його твори — це одна боротьба за чесне, праве діло; біль, туга, любов, краса — це теми Франка.

Франко як письменник, новеліст чи поет пійшов у нас перший иншою дорогою, створив нову школу, дав взірці нових напрямів в літературі, в красному письменстві. Його твори це чудові картини, правдиві, реальні. Франко перший впроваджує в красну літературу той народ, тих, що в поті чола трудяться, людей без ріжниці стану, усіх, хто працею рук своїх чи голови на хліб насущний заробляє. Також годиться згадати, що Франко перший вивів тип жінки-еманципантки в українській літературі, як пр. „Украдене щастє", „На дні", та в окремій студії: „Жіноча неволя в українських піснях".

Таким чином Франко поставив нашу науку й літературу на небувалій досі світовій висоті. Франко є поет, белетрист, автор цінних творів для дітей, перекладчик чужих творів, критик, історик літератури, фольклорист, дослідник соціяльно-економічних відносин. Франко положив неоцінені заслуги в Науковім Товаристві ім. Шевченка у Львові, де працював довгі літа.

Коли Франко 1907 року занедужав на паліж, „щедролюбива" суспільність наділила його признанням і тоді почав появлятися в пресі список „складок на хорого письменика", се, мовляв, у инших народів „національний дар". Така вже доля була цього каменяря. Від колиски аж до могили він вперто продирався крізь гущавину колючого терену — торуючи твердий новий гостинець для нових поколінь.

Совершилось.

В цім довголітнім ярмі праці захопила зболіле тіло, згриженую голову, виснажену душу цего Мойсея страшна хуртовина. Здавалось, що сам Єгова повстав проти неслухняного Ізраїля — громи били безустанно, а змучені очі Франка все ще бачили, як основи струпішілого ладу опускали його...

Тоді як ціла Европа корчилася в пекольній пожежі, як міліони тонули в бухаючій вогнем безодні, в той час з необчисленими тисячами синів України зійшов з поля бою один з найхоробрійших борців, яких коли мати Україна породила — імя йому „Козак Невмирака". Сорок літ простояв в завзятій боротьбі — один, як той дуб серед бурі в степу. Тяжкі рани завдали йому ріжні вороги, однак він все виходив побідником і все був готовий стрінутися з ворогом.

Аж враз ударив грім і покотились трони й царі, а в „обіцяній землі Ізраїля" закипіла боротьба і поллялась сторіками кров. Та — не було вже там великого „Мойсея" з ними... Його довголітнє ярмо спало — і все — совершилось.

Вмер Франко тілом, та живе його творчий дух в живих міліонах — українськім народі — як про себе наперед сам сказав:

„Я весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завзяттю.
Підеш ти у мандрівку століть
З мого духа печаттю!"

Так, український нарід піде з його духа печаттю до „обіцяної землі". — Вільної, Самостійної України.

Та покищо —

„Кождий думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт".

Ми в день свята.

Осталось ще сказати слово, як ми за морями, далеко від його могили будемо святкувати це велике свято?

Весь український народ, так на рідній землі, як і ті, котрих доля розсіяла по цілім світі, буде достойно святкувати цю дорогу нам всім память великої людини.

Там у славному центрі галицького Піємонту — Львові, де Франко родив в тяжких болях свої творчі ідеї, які, окрилившись у друковане слово, розходились громовими лискавицями в темну ніч по цілій Україні, — у тій то столиці короля Данила свідомі сини України і представники 37-ми ріжних культурних установ, злучившись разом, випустили в світ маніфест, закликаючи весь український нарід достойно віддати поклін та прикрасити памятником могилу того, що ціле життє розкривав нам тайни вільного життя і збудував нам новий шлях в новий світ.

Як ми, заморські Українці, повинні святкувати цю велику память? Разом всі, як браття в ріднім краю, чи краще кожний в своїм партійно-сектанськім куточку? Ні, хай так у нас не буде. Україна дала нам тільки одного Франка тому не годиться нам його великого ґенія розривати на кусочки, та вживати для своїх самолюбних цілей — бо загубимо тут на чужині цей неоцінений скарб — зміст його ґеніяльно-культурної творчости, яку він в тяжких болях породив і через сорок літ плекав, виховував та огладжував наче той коштовний діямент, що має світити нам усім, а за якого не потребуємо стидатися і критись перед цілим культурним світом.

Памятаймо, що Франко, це не партія, ані жадна секта, але національний герой, „Мойсей", що бажав вивести весь народ з „дому неволі". Тому це неоцінене майно, яке він для нас надбав мозольною працею, є культурний скарб цілої нації, якого не вільно разкрадати і марнувати, а тільки всім кори-

статі так, як користаємось світлом сонця.

Колиж в нас вже так ведеться, що в багатьох річах не можемо зійтись, як діти одного народу, то в святині, яку збудував нам Франко, ми є зобовязані це зробити! До цього часу — всі наші святковання взагалі уладжувала кожна горстка людей зокрема, приміром по десять товариств в місті; десять свят — десять Франків! Так що тяжко, особливо нашому молодому поколінню, яке виросло в новому світі, довідатись, хто в дійсности був Франко: католик чи безбожник, православний чи баптист, протестант чи соціяліст, патріот чи ні, і так без кінця. Такі святковання дуже часто тільки затемнюють великого духа і заслуги Франка в народі. Це рівняєсь пірванню ґеніяльного музичного твору і роздання його по кавалку співакам. Кожний буде мати кавалок головного твору, буде багато шуму і крику, але ніколи не буде цілости гармонії музики, й ані співаки ані слухачі нічого не скористають, нічого не розберуть, бо цілий твір розложений. Це вчасти ілюструє наше громадське життє і все це тільки тому, що святочні реферати мусять бути виголошені в нашому куточку і після „нашої програми". Крайна пора, щоб ми вийшли з наших загумінків на широкий світ — зложивши ту прекрасну музику, яку вляв нам в серце наш поет Франко і спільно заспівати в його честь цей новий псалом так достойно, щоби й чужі почули та дізнались, хто він, а тоді певно, що й чужі побачать і пошанують ту другу сторону нашого культурного життя, якого ми ще не показали як слід. Тоді наші діти будуть мати ясне поняттє, хто був Іван Франко.

Колиж нема в нас на стільки вирозумілости і національної солідарности, щоб достойно віддати честь одному з найбільших наших творців культури — то хто ми? Чия ідея і дух зведуть нас — хотяй раз в життю поглянути очима людини один на одного, памятаючи, що ми є діти одного народу? Коли ми, живучи серед високої культури, станемо культурними? Ні, ми повинні святкувати всі разом цю велику память нашого славного вченого і поета, як одна українська сімя — в такім дусі нашої любови до „Мойсея-каменяра" нашої долі, яку він мав до цілого поневоленого українського народа і для якого віддав ціле своє життє.

Так, будем святкувати разом, разом!

Тож будьмо приготованими, як прийде той день свята — щоб ми могли сказати:

Ось ми, ґенію наш, схилили голови наші перед твоїм благословенним віщим духом і просимо благословення... веди нас розбитих, роздертих сумнівами, битих стидом — в той „день воскресний".

Ів. Роберт-Ковалевич.

НА ПОМІЧ СТРАЙКУЮЧИМ В ПАСЕЙКУ, Н. ДЖ.

COHOES, N. Y.

Бр. св. П. і П., від. 57 в Cohoes, N. Y. прислало $26.00 для страйкуючих ткачів в Пасайку.

Мих. Петрик, секр.

PHILADELPHIA, PA.

Бр. св. Георгія, від. 239 У. Н. Союза прислало $10.00 для страйкуючих ткачів в Пасейку з слідуючою допискою: „На поклик Свободи" наш відділ відізвався і чинно доказує, що доля страйкуючих братів наших для членів У. Н. Союза не є обоятною, де би вони не були. На повисшу суму члени нашого Братства зложили $5.70, а з каси виасиґновано $4.30.

Ів. Песевчко, секр.

McKEESPORT, PA.

Тов. Запорожська Січ, від. 132 У. Н. Союза, прислало $24.00 для страйкуючих ткачів в Пасейку. На повисшу суму Тов. дало з каси $15.00, а $9.00 зложили товариші.

Д. Сова, секр...

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

З українського життя в Америці.

АЛЕНТАВН, ПА.

Панахида за Івана Франка.

Дня 22-го серпня тутейший парох о. С. Милянич виголосив при кінці Служби Божої коротку промову про життє і заслуги нашого великого поета-ґенія Івана Франка, а звертаючись до дітий, котрі звичайно стоять в церкві на переді, сказав, що так як Американці мають великих поетів-письменників, про котрих знає кожда дитина зі школи і їх шанує, так само і український народ мав поета і писателя Івана Франка, котрий помер тому 10 літ, полишаючи нам велику літературну спадщину, з якою повинні познакомитися рівнож українські діти, уроджені в Америці.

Відтак відправив о. Милянич панахиду за душу покійного Франка, а церковний хор під диригентурою п. Г. Пипюка відспівав сумні пісні „во вічную память" праведника. По панахиді о. Милянич перейшовся з тацою по церкві та збирав жертви на політичних вязнів, котрі мучаться по ляцьких тюрмах, так як мучився бл. п. Іван Франко.

Треба згадати, що задля перебудови шкільної галі нема у нас тепер місця, де можнаби устроїти величаве торжество в память 10-літних роковин смерти Івана Франка, проте хай буде честь о. Миляничу за те, що хоч своєю промовою і відправою панахиди помянув Великого Учителя і Борця за свободу України.

В. Гришко.

---o---

ДІТРОЙТ, МИШ.

Правда в вічі коле.

Недавно тому була поміщена допись з Дітройт в справі „Рідної Школи". На жаль, не всі в нас однаково зрозуміли ту допись. Деякі образились, що згадано було про поміч рідним школам, — бо думають, що як вже говориться про поміч, так вже вимагаєсь від них великого гроша. А вже найдуще образились вірні і гетьманці, що було згадано про „попівський ґабінет" і про його запис. А в попередній дописі цілком не було згадки про комітет (заряд) церковної громади а тільки про попа, що обчернює в часописі „Америка" ідейних людей.

А що гетьманці обурились, що згадано було про їх команду, так не мають чого сердитись. — Пригадайте собі, панове, як ви брали участь в посвяченню Укр. Нар. Школи. Майже всі товариства і брацтва, і громада церковна з Гемтрамк, взяли офіціяльну участь тоді, і з „вест сайд" „Січовики", і ті вже вам завдали стиду, тому і ви, кілька свідомих „фрайвіліх" прилучились до них, але офіціяльний розказ отаманський в кармані був захований і всі відпекувались, що не знають нічого і що нема розказу щодо участи. А цеж школа, котраме виховувати Січовиків українських, тож повинні були взяти участь всі як один. Всі брацтва, товариства і церковна громада зложили дар з нагоди свята того на школу, а були світлі одиниці, що зложили дар на рівні з товариствами. За це всім слава і честь, що бажають двигнути „рідну школу" і розуміють значіння цеї дорогої інституції. А панове округа січового мабуть свій дар оставили на словах, а такий крик отаман підніс, що і вони добро роблять і помагають.

Мені пригадується, як то урочисту параду робили Гетьманці-Січовики, як приїхав тут якийсь мадярський чи угорський епископ. Яка торжественна участь була і на ґвалт трубіли, щоби всі ставились. — Але це правда, це був епископ — а то школа.

Гей, гей, колиб так встав оснуватель „Запорожської Січи" „Байда", та поглянув на ту теперішню Американсько-Українську „Січ", то скорше бажав би в друге повиснути на гаку за ребро, чим глядіти на гетьманську січову ідею в Америці.

Виступають наші гетьманці проти „Свободи", а я спитаю: Чому ви, панове гетьманці з „Америки" і „Січей", не стяли голову за одним помахом шаблі конкордатови і целібатови так, як ви бажалиб стяти „Союзови" і „Свободі", і всім тим, що не хотять бути підніжками ані архимандрита з Филаделфії, ані навернувшогося окаяного пророка, редактора „Америки"?

Січ, це моя душа, над життя любуюсь січовим одягом і яб сейчас надів його на себе та йшов у бій за вітчину, груди свої отворені ніс проти ворога і засланяв ними свою вітчину, свій рідний край, але не хотів би я ніколи як Січовик виступати і безчестити народніх своїх діячів, та засланяти своїми грудьми Ляцько - Римський „конкордат і целібат", котрий має на меті переслідувати наш нарід і наше патріотичне священство. Не бажав би заслоняти своїми грудьми і боронити та похваляти перестаріле „рутенство" і рутенських владик та редакторів, котре то рутенсво треба вже і з ніг обмивати. Не тільки я, а богато більше таких, тисячами можна їх числити, що так думають і радо вступилиб до „Січи", а тільки через „рутенську" ідею теперішної „Січи" не стають в ряди „Січей". Бо чиж можна вступати до неї, коли ідеольоґ „Січи" др. Назарук накидається на самого Франка?!

Обсерватор.

---o---

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Злучений концерт.

Після минулого літа українська громада в Филаделфії знов одкриває на зимовий сезон свою рідну хату — Українську Галю, котра служить в громаді єдиним серцем, в стінах котрої лунає рідна штука і пісня.

Відкриття театрального сезону разпочинається дня 11-го вересня виступом **Злученого концерту** місцевого українського хору ім. О. А. Кошиця і славного українського співака-артиста Г. Шандровського при участи першорядного нюйорського пяніста.

Згаданий Український Хор ім. Кошиця складається з ліпших місцевих укр. співаків в громаді під керовництвом бувшого співака Українського Національного Хору, п. І. Лямпарта. Коло заснования цеї співучої орґанізації потрудився студент прав п. Теодор Свистун, котрий веде адміністративні функції цеґо хору. Співаки і діріґент хору немало поклали своєї праці, щоби досягнути тих художніх ефектів в українській пісні, котра завдяки Українському Національному Хорови стала відомою між чужинцями по всьому світу як ліпший цвіт міжнародного мистецтва.

Першим своїм виступом в кінці минулого сезону на свято Т. Шевченка, Український Хор ім. Кошиця показав свою тяжку працю за короткий час, за що був нагороджений великими оплесками филаделфійських Українців, котрі наповнили Українську Галю Горожан так численно, що поверх 300 людий, на жаль, мусіли повернути до дому, бо місця не ставало.

То було велике свято филаделфійських Українців. За минуле літо хор і діріґент п. І. Лямпарт невпинно працювали над своїм репертуаром, щоби досягнути імени художного українського хору, яким тішиться так филаделфійська українська громада.

Кілька слів про українського співака-артиста Г. Д. Шандровського.

Добродій Г. Шандровський є славний український співак „basso profundo", якого імя відоме з артистичного і національного боку серед чужинців в Америці.

В сучасний мент п. Г. Шандровський перебуває в Филаделфії, де є заанґажований виставовим комітетом як „principal artist of Freedom", а також до участи в концертах, які відбуваються на місцевій світовій виставі.

Славний низький голос нашого артиста звертає на себе велику увагу чужинців, котрі допитуються за іменем і національністю співака, на що чують горду відповідь: „I am Ukrainian". Тішимося, що бачимо в американських часописях і журналах фотоґрафії нашого співака з підписом: **„Famous Ukrainian basso profundo G. Chandrowsky".**

Без лишних слів треба пророкувати доб. Г. Шандровському як співакови велику будучність в Америці.

По проханню филаделфійських земляків добр. Г. Шандровський зібрався дати свій власний концерт в Українській Гали, який мав відбутися в кінці вересня с. р., але Український Хор ім. Кошиця запросив його злучити свій концерт з концертом хору, який отсим подається до відома Українців міста Филаделфії як **„Злучений концерт"** на 11-го вересня, с. р. в Українській горожанській Гали на N. Franklin Street.

Хто не має змоги почути надзвичайного голосу доб. Г. Шандровського безпосередно на сему концерті, то має нагоду почути на рекордах і в піснях „Ой, Дніпре, мій Дніпре", „На чужині загибаю" та инших.

Комітет Любителів Української Культури у місті Филаделфії.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

Наша редакція одержала слідуюче письмо, яке містимо в цілости:

До

ПРЕОСВЯЩЕНОГО ВЛАДИКИ
Впов. КОНСТАНТИНА
БОГАЧЕВСЬКОГО

ПРЕОСВЯЩЕНИЙ ВЛАДИКО!

Удаємося до Вашого Преосвященства з уклінною просьбою і віримо, що ся просьба напевно буде і просьбою всього українського, греко-католицького народу, — а іменно:

Нас Українців тут в Злучених Державах все і всюда, на кождім кроці, приватно і урядово, в часописях і всіляких оповістках — називають Рутенцями (Русинами) по англ. — Рутенієнс, нашу дієцезію — Рутенієн Ґрік кетолік — або — Ґрік, а нашого Епископа — Рутенієн Бішоп.

Ся назва не наша. Її нам надали инші зах. народи, беручи зі слова — Русь (по нім. — Рутг — т г — читають як — с).

Відколи наші борці за нашу долю, як: Котляревський, Шевченко, Шашкевич, Франко, Драгоманов, Федькович і ин. — отворили нам очи і сказали нам, „хто ми, чиї сини, ким, за що закуті", від тоді наші діди, батьки і ми все боролися і боремося, щоби нам инших назв не причіпали, бо ми є Великий український нарід і хочемо зватися так, як каже нам наша історія ще за Козаччини і теперішна.

В послідній світовій війні ми мали навіть на короткий час, свою власну Державу під назвою — Українська Держава (за Петлюри) і — Українська Західна Народня Република (за Петрушевича).

Се свідчить, що наш нарід вже знає, хто він є.

Та мимо десяток літ нашої боротьби, якимсь дивом нам знова причіпають чужинці і свої сю назву — Рутенієнс.

Розуміється, нас звуть так, як деякі наші передовці подають, — а такого народу як — Рутенці — ніколи нігде не було і нема. І коли нема кому, чи не хотять запротестувати проти сего наші передовці і люде на становищах, що мають всюда доступ до чужої преси, — то змушені се робити ми — простий нарід.

Ми знаємо, що 90 процент нашого народа, се православні, а наша частина Українців, що були колись і є тепер під Польщею, а переважно ми Галичане є гр.-католиками (в юнії з Римом). Ми сего не цураємося. Коли доля так судила, — то ми зістали і католиками, але хочемо бути й Українцями, а не Рутенцями.

Найважнійше є се, що люде, котрим ходить о розбиттє нашої церкви, — найгірше тою назвою — Рутенієнс — нам тичать в очи і нас розбивають. Уживають тої назви до нищення і поваленя нашої дієцезії і епископату.

З сеї причини шириться між людьми невдоволеннє і богато відступає від нашої церкви, бо кажуть — ми Українці — а то церква — Рутенська і Епископ Рутенський.

Тому, — для добра нашої гр. кат. укр. церкви і віри, для добра наших народніх орґанізацій та народної справи і спільної праці у визволенню з чужих ярем, ми засилаємо сю просьбу до Вашого Преосвященства, бо знаємо, що Ваше Преосвященство можуть найбільше сьому лихови запобігти.

Преосвященний, яко Українець і Заступник та Покровитель нашої укр. гр. кат. церкви тут в Зл. Дер., можуть запротестувати, щоб Самих і нас всіх не називано инакше як — Українці — а церкву як — Українську Греко-Католицьку.

Преосвященний є оден між нами, що можуть і повинні не тільки поінформувати світ про нас, але і відограти між нами ролю бельґійського Епископа Мерсієра.

Преосвященний з иншими нашими українськими Епископами як: Канади і инших частей еміґрації та рідної землі, — можуть сю справу порушити писемно в Римі і назву — Рутенієн — конче змінити на — Юкреінієнс — а церкву на — Юкреінієн Ґрік Кетолік.

Через се повага і пошана нашої церкви скріпиться і в народі нашім скріпиться та збільшиться любов так до церкви як і до всіх світських орґанізацій, щоб спільно, в кім бється українська кров, іти вперед та здобувати своє право і своєї Української Держави.

Ми знаємо, що справа ся не легка до рішення, але її треба вже раз конечно порушити і полагодити.

Віримо, що Ваше Преосвященство простять нам за нашу сміліcть і просьба наша не остане — голосом вопіющого в пустині, — бо робимо се з народнього українського обовязку і для добра нашої церкви — а святе Євангеліє рівнож учить: Толците і отверзеться вам.

Остаємо з Глибокою Пошаною.

За уряд української Греко-католицької церкви св. О. Николая в Шікаґо.

Шікаґо, дня 23. серпня 1926.

Слідує (печать) і підписи: о. Ф. Тарнавський, Ілия Шпікула, предс.; Михайло Петрів, кас.; Петро Лучків, фін. секр.; Василь Гриньків, рек. секр.

---o---

СПРОВОКУВАЛИ ГРОМАДУ.

В Филаделфії, як відому, нарід спокійний. Маємо прекрасну українську галю, січовий дім та 8 Народних Домів, розміщених по всіх частях міста. Нарід наш жертволюбивий. За покійного епископа Ортинського зібрано по його промові на однім зібранню $2,000 на Рідну Школу. Зібрали ми рівнож грубі тисячі на бонди і на Негайну Поміч, даємо й тепер, на що треба. І плило би собі життє, як Бог пиказав, як би не та халепа, що то счинилася тут через ті напади, якими обкидує др. Назарук в імени своїм і епископа наші народні орґанізації, нашу часопись „Свободу" і її редакторів. А вже таки найбільше діткнула нас всіх справа вшанования памяти Франка. Це так озлобило людей, що дійсно годі предбачити, до чого воно в нашій громаді прийде.

Бо ніхто може так добре не знає тої справи як ми, що тут живемо і придивляємося тій всій роботі. Бож у нас осідок Обєднання, тут є „Провидінне" з „Америкою", тут і живе епископ.

Навіть противники Обєднання признають Обєднанню слушність і похваляють його за його мужний виступ в обороні Франка. Навіть противники бридяться тим всім, що виписує др. Назарук в „Америці", навіть члени „Провидіння" встидаються того, що їх газета займається лайкою а їх редактор — дівчатами в церкві, бо кажуть, що це не пристало таке виписувати в католицькій ґазеті, бо нарід тим гіршиться. Деж таке можна, щоби редактор католицької ґазети та ще й права рука епископа заглядав в церкві за дівчатами. Таке не ввійшло би і звичайному чоловікови. Кажуть далі, що хто таке бачив, щоби релігійну ґазету перемінювати в сміховину та виписувати в ній про „черевички, рукавички, пухкі пальчики" і в той спосіб вести полеміку, якій додержати пари міг ще один тільки о. Курилло в Америці.

Ми не можемо тепер вже спокійно на те все дивитися, бо бачимо наслідки тої роботи на нашій власній парохії, в якій недільна колекта вже доходить до $20. Нарід, згуртований при катедрі, відбув свої наради, вже виготовив резолюції і свої домагання і буде домагатися змін та доходити своїх прав. Кажуть, що др. Назарук говорив на зборах, що Скоропадський дозволяв катувати хлопів, але то ще було замало, треба було їх ще острійше карати. І толкують собі, що наші єдиновласники і нас, американських Українців, трактують не инакше, як баранів на заріз. Тому, кажуть, треба завчасу давати собі раду. А наша катедра уявляє собою прекрасний маєток, а все людський гріш. Його і будемо доходити.

Думають наші люде розпочати акцію в „Провидінню", бо годі, щоби за наші гроші плювали нам в „Америці" в лице. Не може уряд дати собі з редактором ради, так треба самим членам іти до голови по розум і завести порядок. На всьо є право і спосіб. Мусить бути якесь право і для членів. Епископ не буде міг довго противитися, а як буде, то лишиться без людей і церков.

Стефан Слободзян,

урядник 105 від. У. Н. Союза, член укр. греко-кат. парохії і бувший писар Филаделфійського Січового Округа.

ЕПІЛЬОГ.

Саме перед місяцем покінчився у Львові довгий політичний процес Івана Паславського і товаришів. Акт обвинувачення закидав підсудним низку експропріяційних нападів, виконаних переважно в 1924 р. на польське державне майно з метою придбати бувшій Українській Військовій Організації матеріяльні засоби для ведення революційної акції проти польської держави. Вісьмох підсудних засуджено на — числячи разом — 35 літ вязниці. Оборона внесла в імени засуджених зажалення неважности. Прокуратор вніс відклик із-за низького виміру кари.

Сей процес назвали ми процесом Івана Паславського і товаришів, бо передусім Іван Паславський своєю обороною, а радше заявою перед судом надав йому політичний характер, підняв цілу справу на уровень гідний кращої, ідейної частини нашої молоді та промовив на розправі в імени усіх тих, що для визволення зпід польського наїзду, для здобуття української держави готові на найтяжшу жертву. Підсудні, що заявились членами військової організації, виконуючи експропріяції на ворожому майні, виконували приказ проводу сеї організації; добуті в сей спосіб гроші віддали проводови організації. Вони сповнили совісно, безкористовно, з великою самопожертвою обовязок в службі революційної справі.

Навіть самий прокуратор у своїй кінцевій промові „присвятив Іванови Паславському і Миколі Ясінському дуже мало місця, а дуже багато пошани і поважання".

Пошана! Таке є наше кінцеве слово для тяжко засуджених рядових членів організації.

Одначе з приводу сього експропріяційного процесу насуваються самі собою міркування на тему т. зв. військової організації як такої та головно на тему її проводу.

Що провід організації рішив піти слідами подібних бувших російських організацій і передусім польських організацій і, як свого часу Пілсудскі, Войцеховскі й инші організували експропріяційні напади на добро окупаційної держави, се можна зрозуміти, тим більше, що у відносній польській літературі звернено досі за малу увагу на негативні для самої організації і справи наслідки такої акції. Що провід організації, коли є справді перенятий поривом до чину, а спутаний тільки недостачею потрібних для своєї праці фондів, хоче дорогою експропріяцій добути сі фонди, можна також зрозуміти.

Але як пояснити неоспоримий факт, що успішні експропріяції з 1924 р., які принесли проводови фонди, були останнім знаком життя організації? Як розуміти се, що в 1924 р. по добуттю фондів щез десь глибше найглибшого підземеля всякий революційний порив т. зв. військової організації? Як виправдати факт, що провід організації дає приказ відданим революційній ідеї людям, Паславському і товаришам, ціною свого життя добувати фонди, а опісля добуті фонди не використовує для призначеної цілі?

На сі питання відповідь може бути тільки одна: української військової чи революційної організації від 1923 р. майже нема, а від 1924 р. зовсім нема.

Приказ вести експропріяційну акцію, се не був вислів революційного напруження, що таким радикальним способом хоче усунути останні, фінансові трудности, аби у всій повноті виявитися, а був в найкращім випадку марною і злочинно легкодушною ілюзією, що грошевими засобами, добутими значно вартнішою ціною, цілою пожертвуванням останком справжніх революційних сил, які ся організація мала, може вратуватися організація, а зглядно оставший тільки її провід від загину. І от гроші придбано а організацію розтрачено. Провід десь запався в безвідповідальним підземеллю.

Так страшно представляється справа в найкращім випадку, а що воно на ділі гірше може бути, не пора сьогодні про се говорити.

Процес, що покінчився перед місяцем у Львові, є лише сумним епільогом істнувавшої колись давно української військової організації, є скорбною лебединою піснею Паславського і товаришів.

(„Український Прапор").

КРИК ЖАХУ І ТРЕВОГИ.

Французький письменник Анрі Барбюс помістив у віденському „Абенді" з 23. липня ц. р. обширну статтю про жахливі тюремні й жандармські відносини в сучасній Польщі, в якій завзиває увесь культурний світ до боротьби проти страшного польського терору. Подаємо цей голос одного із найвизначніших сучасних письменників, в деякому скороченні, як доказ на те, що поволи, але постійно й нестримно в опінії Західної Европи наступає зворот у досі нічим неоправданих симпатіях до польської держави і перемагає почуття справедливости та людяности.

„Події в сучасній Польщі — пише Барбюс — примушують нас забратися до організації совісного загалу і до заложення прилюдного протесту проти безсумнівних злочинств. Отся Польща, яка до війни була справді жалю гідним і трагічним прообразом поневоленого народу, Польща, яка від часу її поділів у 1792 і 1795 роках стогнала під ярмом царя, австрійського та німецького цісарів — у висліді великої війни стала вільним народом.

„Проте цей нарід (автор розуміє під цим словом усьо населення сучасної Польщі — прим. Ред.) поневолений є нині стократь більше, як за часів Романових, Гогенцолернів та Габсбургів. Усі, що тільки познайомлені є з внутрішним положенням Польщі, мусять видати розпучливий крик **жаху і тревоги.**

„В Польщі поневолюється, катується й винищується безпощадн селян, робітників релігійні меншини і ті круги інтелігенції, які не є поклонниками насильного державного режиму.

„Вона стала країною політичного тюремлення. Лише від квітня 1925 до лютого 1926 запроторено в арешти 11,000 людей. Тоді, коли 32,000 вязнів карається і гние в польських тюрмах, виказують польські урядові джерела лише 1476 увязнених. Але отсе брехливе число **є безсоромним фальшом,** бо не вчислено тут до політичних вязнів тих, яких заарештовано за злочин буцімто головної зради. Урядові джерела подають рівнож скількість вязниць на 40, а по праві їх є 341!

„Польські тюрми — це **жахливі трупарні та гробниці!** Звіт Тугута, який був завершенням слідства на своєчасний протест західної Европи в 1924 році, став предметом дебат у польському соймі та відкрив заслону, якою покривано дійсність: отсе страшне варварське підприємство неймовірного страхіття та жорстокостей. Коли на основі приписів належиться вязневи 20 кубічних метрів простору, то в польських тюрмах до розпорядимости зігнано таку скількість нещасливців, що кожному припадає 1,8 до 2 куб. метрів воздуха. А попри це панує там так нечистота й вогкість, що приміром у одній тюрмі, яка носить назву „Святого Хреста" („Сьвенти Кжиж" — тюрма біля Кельц — пр. наша) вмирає кожного року одна третина вязнів.

„В отсій країні, де істнує право завязування організацій, де істнують певні права на занятих територіях, свобода преси і віри, завязується у дійсности всяку організацію, якщо вона не дає надто виразних доказів цілковитої слухняности. А оснований нових товариств допускається тільки під цим одним услівям. Винищується пресу, яка виявляє хочби дрібку незалежности та опозиції. Під опікуючими крилами властей винищується усякими засобами Жидів, закривається тисячі українських, литовських та білоруських шкіл".

Навівши відтак точні дати про арештування, побої, масакри безробітних поміщено і т. п., закінчує Барбюс свою статтю таким уступом:

„Коротко кажучи, бачимо там усі признаки убийчого фашизму, антисемітизму та винищуючої поліціщини, які зростають під протекторатом правительства, що накручує або ломить закони, відповідно до потреби.

„А при тому всему мусимо іще згадати, що державний переворот, який видвигнув на чоло республики президента Мосціцкого, а за яким у дійсности стоїть абсолютистичний самовладець маршалок Пілсудскі — отсей державний переворот, що коштував 2,000 забитих та ранених — не приніс ніякої помітної зміни у системі гноблення і по всякій імовірности, здається, що не принесе більше, як тільки те, що принесли уряди Ляпчева в Болгарії й Авереску в Румунії.

„Треба порушити опінію загалу для зазначення свойого домагання, якого знова вимагає загальнолюдська солідарність. І це якраз є завданням та обовязком цієї групи, яку гуртуємо, та яка помимо брехливих та урядових заяв буде поширювати правду і буде давати на це докази".

КРАЇНА КУРЦІВ.

Еспанію нині зовсім справедливо можна назвати країною Кармен, не тому, що там щодня гарна дівчина з фабрики тютюну зводить легкодушного Дон Джозе, а тому, що там усі курять. Посли курять підчас засідань парляменту тай ще до того на кошт держави. Кожен Еспанець, який із спеціяльного доручення працює на політичному полі, одержує крім коштів подорожі також „відшкодування за курення". В усіх державних і міських офісах курять урядовці підчас урядування. Таксамо жовніри курять підчас вправ, а полісмени і жандарми підчас служби. Вони вважають це також природним, що курять преспокійно цигаро або папіроску підчас транспорту вязнів до вязниці. Курять також кондуктори трамваїв, залізничі кондуктори, візники (фякри). Курять жебраки навіть тоді, як жалісливо просять милостині, а священики й дяки курять підчас перерв у Службі Божій. Дами курять у своїх гостинних кімнатах, а жінки з народу курять на вулиці. Листар, як від хати до хати розносить листи, безупину держить в устах цигаро. Коли ввійти до каварні, вейтер у білому хвартушку відкладає цигаро на бік, щоби спитати, що гість бажає замовити. Та ледви приніс у руках, жовтих від нікотини, те, що гість замовив, як стій закурює наново улюблене цигаро. Хоч у театрах є величезні афіші, що не вільно курити, то також тут, у тих місцях розривки, курять преспокійно, бо нікому й на думку не прийде, брати поважно повищу заборону. Навіть барбер (ґоляр) приймає гостя з папіроскою в руках і воно майже самозрозуміле, що коли він уже курить, то не кидає папіроски підчас того, як милить і голить гостя. Лікар із закуреною папіроскою приходить до хорого й лише тоді кидає її, як має дуже докладно оглянути хорого. Можна сказати, Еспанець не курить хіба в церкві. Без уваги не все повище сказане урядові статистики доказують, що в Еспанії річно один її мешканець менше курить як у котрім небудь иншім краю. Причину тої мнимої противорічности легко найти, а саме: Еспанець лише прилюдно курить більше як усі инші народи, тому всюди можна бачити Еспанця, що стільки курить. Зате дома курить Еспанець значно менше як котрий небудь иншій Европеєць.